

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
державної установи
«Миколаївський слідчий ізолятор»
17-18 липня 2024 року**

м. Київ, 2024

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 17-18 липня 2024 року групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Миколаївський слідчий ізолятор» (далі – установа, СІЗО) (фото 1).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Тищенко Руслан Станіславович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Коноплястий Сергій Миколайович, заступник начальника відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Григоров Михайло Сергійович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Потапович Павло Васильович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Дубова Тетяна Віталіївна, головний спеціаліст Відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Зуйков Сергій Юрійович, представник громадської організації.

Установа знаходиться за адресою: 54030, місто Миколаїв, вулиця Лагерне поле, 5.

Начальник установи – Шамшура Сергій Миколайович.

Штатна чисельність персоналу установи становить 251 посада. Фактична чисельність персоналу – 210,5 осіб, з них 59 (або 28 %) працівники жіночої статі. Загальний некомплект персоналу по установі становить – 40,5 осіб (або 16 %).

Планове наповнення установи – 832 особи.

У день відвідування в СІЗО утримувалося 772 особи, з них: ув'язнених – 722 особи;

військовополонених – 4 особи;
засуджених – 46 осіб, з них:
засуджених до довічного позбавлення волі – 14 осіб;
засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування
установи – 11 осіб.

На оперативно-профілактичному обліку в установі перебуває:

12 осіб – схильних до втечі;

11 осіб – схильних до нападу на працівників установи;

4 особи – схильні до захоплення заручників;

29 осіб – схильних до самогубства та членушкодження;

1 особа – схильна до самогубства.

У ході відвідування СІЗО представникам групи НПМ надано можливість безперешкодного доступу до усіх приміщень, будівель та споруд, розташованих на території установи.

Групою НПМ проведено опитування 165 засуджених (ув'язнених), які перебували в установі. Інформації про випадки катувань або жорстокого поводження з ними, до представників групи НПМ не надходило.

Слід зазначити, що керівництвом установи організовано проведення ремонтних робіт для приведення та підтримання у належному стані окремих приміщень СІЗО, а саме:

приміщень гуртожитку для засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування (далі – гуртожиток) (фото 2 та 3);

приміщень (кімнат) для короткострокових і тривалих побачень (фото 4 та 5);

приміщень лазне-прального комплексу (далі – ЛПК);

їдальні (фото 6 та 7);

бібліотеки (фото 8);

камерних та інших приміщень режимного корпусу установи (фото 9 та 10).

Слід також відмітити, що Міжнародним Комітетом Червоного Хреста в якості благодійної допомоги 23.01.2024 придбано та встановлено в установі систему зворотного осмосу потужністю 750 л очищення води за годину. Очищена вода використовується в установі для приготування їжі та забезпечення утримуваних осіб питною водою (фото 11 та 12).

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування установи групою НПМ здійснено 01.09.2021, за результатами якого представниками групи НПМ встановлено:

порушення права засуджених та ув'язнених на достатній життєвий рівень;

порушення права на працю засуджених та захист від експлуатації;

низка інших порушень прав людини.

Слід зазначити, що надані за результатами попереднього відвідування рекомендації не виконано, попередньо зазначені недоліки у цілому продовжують мати місце.

Окрім цього, у ході відвідування СІЗО представниками групи НПМ встановлено порушення вимог діючих нормативно-правових документів, невиконання яких буде призводити до порушень прав людини та недотримання міжнародних стандартів поведження із засудженими та особами, узятими під варту.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на захист від катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання (стаття 5 Загальної декларації прав людини, стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 28 Конституції України).

1. У доповіді Уряду України за наслідками візиту Європейського комітету з питань запобігання катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поведження чи покарання (далі – Європейський комітет) до України [CPT/Inf (2020) 40] зазначено, що засуджених до довічного позбавлення волі потрібно забезпечити різними видами діяльності поза межами камер (спорт, спілкування із іншими засудженими, навчання, робота, що потребує спеціальних навичок). Тривале позбавлення волі сприяє десоціалізації засуджених. Вони відчують себе невід’ємними від пенітенціарних установ та віддаленими від суспільства.

У ході спілкування із засудженими до довічного позбавлення волі, яке здійснювалося без можливості прослуховування чи підслуховування встановлено, що вони знаходяться в камерах упродовж 23 годин на добу, а проміжок часу, який вони перебувають поза межами камери – це одна година під час щоденної прогулянки. Засуджені до довічного позбавлення волі виказували ініціативу щодо урізноманітнення заходів, які проводяться з ними поза межами їх камерних приміщень та збільшення їх тривалості.

Вищезазначені факти також порушують вимоги і національного законодавства. Так, через відсутність кімнати для виховної роботи та кімнати для відправлення релігійних обрядів порушуються вимоги пунктів 9.3 та 9.4 Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5.

Тому, з метою забезпечення порядку організації дозвілля вищезазначеної категорії засуджених необхідно його урізноманітнити шляхом забезпечення різними видами діяльності поза межами камерних приміщень, а саме: обладнання майстерні, комп’ютерного класу, кімнати для виховної роботи та кімнати для відправлення релігійних обрядів.

2. Відповідно до вимог національного законодавств на зовнішніх дверях камер для тримання засуджених до довічного позбавлення волі в установі розміщені поіменні карти з наданням інформації короткого опису кримінальних правопорушень, скоєних особами, які знаходяться в камерах.

Європейський комітет у пункті 52 доповіді Уряду України за наслідками візиту до України [СРТ/Inf (2020) 40] зазначив, що слід зупинити таку практику, оскільки вона служить лише для стигматизації та ускладнення стосунків між засудженими до довічного позбавлення та працівниками установи.

3. У ході вивчення відповідної службової документації, групою НПМ встановлено значний некомплект персоналу по установі, а саме 16 % від штатної чисельності персоналу.

Слід зазначити, що у пункті 26 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf (97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – доповідь КЗК) вказано, що за неадекватного забезпечення кадрами підтримання безпеки і виконання режимних вимог роблять необхідною часту понаднормову роботу персоналу, яка призводить до стресових станів і швидкої втомлюваності (відомої як «вигорання»).

Все це, в свою чергу, призводить до синдрому постійної втоми та емоційного виснаження персоналу установи.

Також, Європейський комітет у своїх доповідях за результатами проведених візитів до України зазначив, що недостатня присутність персоналу була спільною особливістю в усіх відвіданих колоніях. Наприклад, в одній із колоній один охоронець здійснював нагляд за ув'язненими у кількості ста осіб упродовж дня, іноді йому допомагали один або два інших працівника, які патрулювали різні житлові приміщення. Вночі та на вихідних не було постійної присутності персоналу у житловій частині колонії (невеликий патруль охоронців обходив територію кожні дві-три години).

За таких обставин, Європейський комітет підкреслив, що низька укомплектованість персоналом зменшує можливості прямого контакту з ув'язненими, збільшує напругу між ув'язненими та персоналом, та сприяє використанню «днювальних» для здійснення контролю за ув'язненими. Європейський комітет закликає владу України без подальших затримок зробити кроки для перегляду комплектування персоналом пенітенціарних установ, з метою забезпечення більшої присутності охоронців у житлових та робочих приміщеннях.

4. У доповіді Європейського комітету Уряду України за наслідками проведеного візиту до України 4 - 13 серпня 2020 року [СРТ/Inf (2020) 40] зазначено, що застосування відеозаписів за допомогою стаціонарних та портативних приладів є потенційною важливою гарантією проти жорстокого поводження, а також корисним заходом безпеки.

Використання системи відеоспостереження в установах Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюється на підставі Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5 (далі – Порядок використання технічних засобів нагляду і контролю).

З метою визначення місця, виду та кількості відеокамер, необхідних для обладнання об'єктів СІЗО з урахуванням їх функціонального призначення і технічних характеристик, у відповідності до вимог пункту 2 розділу VII Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю наказом начальника СІЗО утворюється комісія, за результатами роботи якої складається відповідний акт про встановлення відеокамер. В ході спілкування з працівниками установи встановлено, що у порушення вищезазначених вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю робота у цьому напрямку належним чином не проводилася (комісія наказом начальника СІЗО не утворена, відповідний акт в установі відсутній).

Як наслідок, у порушення вимог пункту 8 розділу 5 Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю відеокамерами в установі не у повному обсязі обладнано: сходові клітини, службові та підсобні приміщення адміністративного будинку та прогулянкові дворики.

Зазначене призводитиме до відсутності фіксації випадків фізичного впливу або інших зловживань з боку персоналу установи та інших утримуваних осіб.

5. Абзацом 2 статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» встановлено, що норма площі в камері для однієї взятої під варту особи не може бути меншою 2,5 м².

У пункті 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями вказано, що всі приміщення, якими користуються утримуванні, особливо спальні, повинні відповідати мінімальній площі.

Однак, під час відвідування встановлено, що в окремих камерних приміщеннях установи зазначені вище вимоги не дотримуються.

Так, на момент відвідування СІЗО у камерному приміщенні № 511, де перебувало 13 ув'язнених жінок, площа камери складає 29,2 м², тобто, фактична площа на одну ув'язнену особу складала 2,2 м².

Також, в ході відвідування встановлено факти переповнення більшості камерних приміщень корпусу № 5 установи.

Зокрема, у камерному приміщенні № 514 утримувалось 14 осіб, при тому, що загальна площа цього камерного приміщення складала 24,9 м² та згідно Акту вимірювання житлової площі установи дане камерне приміщення розраховане на одночасне утримання 9 осіб. Фактична площа для однієї взятої під варту особи на день відвідування становила 1,8 м² на одного ув'язненого.

Аналогічні факти зафіксовано також в камерних приміщеннях №№ 503, 504, 505, 508, 509, 512, 515, 516, 517.

Довідково: замірювання площі у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого далекоміру «Bosch PLR 25».

У пункті 13 Сьомої Загальної доповіді Європейського комітету [CPT/Inf (97) 10] зазначено, що проблема із переповненими камерними приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Окрім цього, вказане вище порушення ставало приводом до подання заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так, у справах «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine) (заява № 15825/06 від 26.04.2006) та «Кулік проти України» (Kulik v. Ukraine) (заява № 34515/04 від 04.09.2004), зазначено про неналежні умови утримування в місцях несвободи, а саме відсутності особистої простору у камерних приміщеннях.

За цих підстав Європейський суд з прав людини постановив, що у зв'язку з неналежними матеріально-побутовими умовами порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати значних сум коштів в якості моральної компенсації.

6. Частиною 2 статті 7 Закону України «Про попереднє ув'язнення» визначено, що основними вимогами режиму в місцях попереднього ув'язнення є роздільне тримання різних категорій засуджених та осіб, взятих під варту, передбачених статтею 8 зазначеного Закону.

Під час конфіденційного спілкування із особами, які утримуються в СІЗО, та вивченням камерних карток ув'язнених встановлено, що в камерах №№ 501, 513 особи, підозрювані у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки, утримуються разом із особами, які підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів.

В камерах №№ 503, 504, 508, 509 особи, які раніше відбували покарання в місцях позбавлення волі утримуються разом із особами, які не перебували в місцях позбавлення волі.

Такий стан справ призводитиме до конфліктів серед утримуваних осіб та вчинення злочинів під час їх утримання в СІЗО.

7. Під час відвідування встановлено, що у порушення вимог пункту 3.2 Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 849/5 від 08.06.2012 (далі – Положення про організацію лазне-прального обслуговування), взяті під варту особи жіночої статі приймають душ лише один раз на тиждень.

8. В установі порушуються права ув'язнених на приватність.

Зокрема, в окремих камерах ліжка розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує ув'язненим особистого простору.

В поодиноких випадках (камери №№ 511, 517) туалети не обладнані дверцятами, у зв'язку із чим утримувані особи змушені їх завішувати речами для усамітнення, що може розцінюватися як поведження, що принижує людську гідність.

Крім того, камерні приміщення корпусу № 5 захищені сумками та особистими речами ув'язнених.

Порушення права на працю засуджених та захист від експлуатації (стаття 43 Конституції України, стаття 4 Конвенції про захист прав людини

і основоположних свобод, Конвенція МОП про примусову чи обов'язкову працю № 29).

9. Статтею 8 Кримінально-виконавчого кодексу України передбачено, що засуджені мають право на оплачувану працю згідно із законодавством про працю. Дана норма стосується і тривалості робочого дня, який згідно вимог статті 50 Кодексу законів про працю України не може перевищувати 40 годин на тиждень.

У ході відвідування групою НППМ встановлено, що в установі окремі засуджені працюють більше 40 годин на тиждень, що є порушенням статті 52 Кодексу законів про працю України, статті 119 КВК України та пункту 4.1 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 (далі – Інструкція про працю).

Під час вивчення відповідної службової документації встановлено, що на повну ставку до оплачуваної праці в установі залучається 1 засуджений, залишений в установі для виконання робіт з господарського обслуговування, на 0,5 ставки – 10 засуджених.

У ході опитування засуджених, здійсненого за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування встановлено, що у деяких засуджених протягом II кварталу 2024 року тривалість робочого дня складала близько 10 годин щодня (у деяких з них – включно з вихідними) та близько 70 годин на тиждень відповідно.

Враховуючи рівень ставок, передбачених строковими трудовими договорами, за якими ці засуджені залучалися до праці в установі, протягом II кварталу 2024 року тривалість їх робочого дня перевищувала цей показник в 1,4-3,5 рази.

Окрім цього, доплати за понаднормову працю таким засудженим не нараховувалися.

Порушення права на інформацію (стаття 34 Конституції України, стаття 5 Закону України «Про інформацію»).

10. Відповідно до вимог підпункту 14 пункту 2 розділу II Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – ПВР СІЗО), в усіх камерах (жилих приміщеннях), виробничих майстернях та інших приміщеннях, де перебувають ув'язнені і засуджені, вивішується наочна інформація із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес: Міністерства юстиції України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, Державного бюро розслідувань, Офісу Генерального прокурора, обласної і окружної прокуратур, Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, міжрегіонального управління, а також регіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги.

У порушення зазначених вище вимог групою НПМ виявлено, що наочна інформація у гуртожитку для засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування, відсутня.

11. У порушення вимог пункту 2 глави 3 розділу VIII ПВР СІЗО камери, жилі приміщення, бібліотека, кімната для виховної роботи, палати медичної частини (лікарняного закладу), карцери та коридори прогулянкових двориків установи не радіофіковані.

Таким чином, у порушення вимог правила 24.10 Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП), засуджені та ув'язнені не мають можливості регулярно одержувати інформацію про суспільні події по радіо.

12. У порушення вимог пункту 2 глави 3 розділу VIII ПВР СІЗО та Норми забезпечення в установі відсутній клуб, що порушує права засуджених на гідні умови тримання.

Таким чином, може порушуватися порядок організації дозвілля ув'язнених та засуджених в установі.

Порушення права на підтримання контактів із зовнішнім світом (пункт 36 Мінімальних стандартних правил поведінки з в'язнями, стаття 8 Кримінально-виконавчого кодексу України).

13. Підпунктом 9 пункту 3 розділу VII ПВР СІЗО передбачено, що кореспонденцію ув'язнені та засуджені у незапечатаному вигляді кладуть у поштові скриньки, які вивішуються перед прогулянковими двориками та на території відділення, де розміщуються засуджені, які залишені в установі для роботи з господарського обслуговування. Кореспонденцію щодня виймає з поштових скриньок персонал СІЗО.

Однак, під час відвідування установи встановлено, що відповідні поштові скриньки для відправлення листів засуджених перед прогулянковими двориками на території всієї установи відсутні.

Зазначене також суперечить вимогам правила 24.1 ЄПП, згідно з яким ув'язненим необхідно дозволяти максимально часто спілкуватися поштою, по телефону або в інші способи спілкування зі своїми родинами, іншими особами та представниками зовнішніх організацій.

14. Відповідно до Порядку облаштування камер з поліпшеними умовами тримання та надання особам, взятим під варту, у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України платних послуг із забезпечення поліпшених умов тримання, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 15.09.2023 № 3292/5, для надання особам, взятим під варту, можливості користуватися платною послугою голосової електронної комунікації за допомогою засобів IP-телефонії (далі – телефонний зв'язок) адміністрація СІЗО забезпечила підключення цієї установи до провайдера, який надає послугу з доступу до Інтернету.

Однак, у зв'язку з аварійними відключеннями електроенергії у м. Миколаїв, послуга телефонного зв'язку за допомогою засобів IP-телефонії надається лише

два рази на тиждень, а повернення коштів, сплачених за надання послуги щоденно, не проводиться.

Порушення права на достатній життєвий рівень (стаття 25 Загальної декларації прав людини, стаття 48 Конституції України).

15. У порушення вимог правила 22.5 ЄПП та Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норма забезпечення), шість приміщень збірного відділення, у якому тимчасово перебувають особи, узяті під варту, коридор та чотири житлових приміщення гуртожитку для засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування, приміщення для одягання у ЛПК, а також камери №№ 402, 409, 321 та 301 не забезпечені баками для питної води ємністю 15 л. з водорозбірним краном, кришкою, кухлем і тазом.

Таким чином, особи, які перебувають у цих приміщеннях не мають постійного доступу до питної води.

16. Прогулянкові дворики №№ 1-5 режимного корпусу № 4 не обладнані достатнім укриттям від атмосферних опадів, що не відповідає вимогам підпункту 3 пункту 2 розділу III ПВР СІЗО.

17. У порушення вимог пункту 4 розділу IV ПВР СІЗО з боку адміністрації установи відсутній контроль за процесом забезпечення ув'язнених та засуджених наборами продуктів харчування перед відправленням для участі в кримінальному провадженні за межами СІЗО.

Так, наказом начальника СІЗО особа з числа персоналу СІЗО, відповідальна за видачу продуктів харчування ув'язненим та засудженим, які відправляються за межі СІЗО для участі в кримінальному провадженні, не визначена, а «Журнал обліку продуктів харчування, що видаються ув'язненим і засудженим перед відправленням за межі СІЗО» в установі відсутній.

Враховуючи практику Європейського суду з прав людини (наприклад, справа «Корнейкова та Корнейков проти України» (заява № 56660/12, § 142 та 143), у разі подання до нього скарг ув'язненими (засудженими) щодо незабезпечення їх продуктами харчування адміністрацією установи, умови тримання цих осіб можуть бути визнаними такими, що порушують вимоги статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, та присуджено відповідні компенсації.

18. Під час вивчення стану обладнання ЛПК установи встановлено порушення вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування, що порушують права засуджених та ув'язнених на гідні умови тримання.

Так, в пральні ЛПК відсутня припливно-витяжна система вентиляції з механічним спонуканням та відсутні деякі приміщення, передбачені Положенням про організацію лазне-прального обслуговування, а саме: приміщення для приймання брудної білизни; кімната персоналу пральні; душова для працівників та туалет для працівників.

Наявна у лазні СІЗО перукарня не працює близько двох років.

У пральні приміщення для прання білизни, приміщення для сушіння та прасування білизни перебувають у неналежному санітарно-гігієнічному стані та потребують проведення ремонтних робіт (фото 13).

Залишення поза увагою вирішення зазначеного питання призведе до погіршення якості лазне-пральних послуг, які надаються засудженим та особам, узятим під варту та порушуватиме право цих осіб на достатній життєвий рівень.

19. У порушення вимог Додатку 8 Положення про організацію лазне-прального обслуговування в установі відсутній «Журнал дезінфекції (дезінсекції) одягу та постільних речей в дезінфекційних камерах установи».

Разом з тим, в ході спілкування з працівниками установи встановлено, що у відповідності до вимог пункту 3.19.5. розділу III Положення про організацію лазне-прального обслуговування в ЛПК установи для проведення дезінфекції (дезінсекції) верхнього одягу та постільних речей (подушки, матраци, ковдри) є комбінована дезінфекційна камера. Проте, внаслідок відсутності контролю за організацією дезкамерної обробки з боку посадових осіб установи наявна дезінфекційна камера протягом півроку не використовується.

У порушення вимог Додатку 10 Положення про організацію лазне-прального обслуговування в ЛПК установи відсутній «Журнал реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці».

Вищевикладене порушує санітарно-гігієнічні норми та може призвести до поширення інфекційних захворювань.

20. У приміщеннях для миття лазні корпусних відділень № 4 та 5 установи встановлено порушення вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також правила 19.3 Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП), в частині недотримання права утримуваних осіб на приватність.

Зокрема, у зазначених приміщеннях відповідні шторки та душові перегородки, необхідні для усамітнення засуджених (ув'язнених), відсутні (фото 14).

21. Під час відвідування установи встановлено, що у порушення вимог постанови Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 № 527 не всі ув'язнені забезпечені адміністрацією СІЗО у повному обсязі одягом та взуттям за сезоном.

Як наслідок, до групи НПМ зі скаргами звернулася ув'язнена, яка не була забезпечена одягом та взуттям за сезоном. Також, це є порушенням вимог пункту 20.1. ЄПП, де зазначено, що ув'язнені, які не мають власного прийняттого одягу, мають забезпечуватися одягом, який відповідає клімату.

22. У порушення вимог Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 20.02.2012 № 280/5 (далі – Порядок забезпечення речовим майном та норм належності речового майна), не всі утримувані особи в установі забезпечені речовим майном у повному обсязі.

Так, під час відвідування камерного приміщення № 321 встановлено, що у одного з ув'язнених подушка ватяна перебуває у незадовільному стані та потребує заміни (фото 15).

23. Під час відвідування режимних корпусів установи представниками групи НПМ встановлено, що у порушення вимог Норм забезпечення у камерному приміщенні № 402, де тримаються неповнолітні, відсутні унітаз та змивний бачок, а також полиця настінна для туалетних речей.

Під час відвідування камерних приміщень №№ 409, 403 та 321, приміщень збірного відділення установи, встановлено порушення умов тримання ув'язнених аналогічного характеру.

Окрім цього, встановлено порушення вимог Норм забезпечення та ПВР СІЗО, у частині якості обладнання камер, рівня їх освітлення та санітарно-гігієнічного стану, а також наявності необхідних приміщень. Так, при відвідуванні камер №№ 402 та 321 (фото 16 та 17) встановлено їх незадовільний санітарно-гігієнічний стан та необхідність проведення ремонтних робіт.

24. Під час відвідування камерних приміщень установи встановлено, що адміністрацією установи належні умови проживання для засуджених та осіб, узятих під варту, не забезпечуються. Так, належний температурний режим в окремих камерних приміщеннях не дотримується, зокрема, в камерних приміщеннях №№ 321 та 301 він складав плюс 35,0 °С та плюс 35,2 °С відповідно.

Аналогічні показники температурного режиму також зафіксовано групою НПМ в камерних приміщеннях №№ 402, 409 та 403.

Таким чином, постійне перебування утримуваних осіб у приміщеннях із завищеними показниками температури може сприяти виникненню у засуджених та осіб, узятих під варту, стану і захворювань, які призводитимуть до загрози їх здоров'ю та життю.

25. У камерних приміщеннях №№ 409, 403 та 321 встановлено порушення вимог підпункту 1 пункту 2 розділу III ПВР СІЗО та статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що забезпечує право на повагу до приватного життя.

Так, ліжка у зазначених камерних приміщеннях розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує утримуваним особам режиму приватності та порушує правило 18.1 ЄПП (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) (фото 18 та 19).

26. До групи НПМ зі скаргами на «пасивне куріння» звернулися п'ять жінок камерного приміщення № 511.

Слід зазначити, що викладене вище ставало приводом до подання заяв до Європейського суду з прав людини.

Так, у справі «Костюченко та інші проти України» (CASE OF KOSTYUCHENKO AND OTHERS v. UKRAINE), йдеться про неналежні умови тримання під вартою, у тому числі щодо «пасивного куріння», а також

відсутність в утримуваних осіб ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим.

За цих підстав Європейський суд з прав людини постановив, що мало місце порушення вимог статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати заявникам значних сум коштів в якості моральної компенсації.

27. У деяких камерних приміщеннях СІЗО встановлено надмірну заготованість вікон та неналежний рівень штучного освітлення.

Так, у камерних приміщеннях №№ 402, 409, 403 та 321 показник загального освітлення складав від 38 до 72 lux при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат має складати 150 lux.

Довідково: замірювання загального освітлення у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

28. У відповідності до вимог пункту 4 розділу IV Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю сигналізаційна система виклику застосовується для надання можливості особам, узятим під варту, та засудженим здійснити виклик персоналу і складається із кнопок, які встановлюються у камерних приміщеннях, та індикаційної панелі, що відображає інформацію про стан кнопок.

У порушення вимог вищезазначеної норми Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю, а також вимог правила 18.2 ЄПП, всі камери шести корпусних відділень установи сигналізаційною системою виклику, яка дозволяє засудженим та ув'язненим негайно встановлювати контакт із персоналом, не обладнані.

Відсутність сигналізаційної системи виклику позбавляє можливості утримуваних осіб повідомляти персоналу установи у разі виникнення позаштатних ситуацій.

Порушення права на життя (стаття 3 Загальної декларації прав людини, стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 27 Конституції України).

29. Під час відвідування установи групою НПМ виявлено, що укриття для захисту засуджених в особливий період відсутнє, що є порушенням вимог частини 4 статті 32 Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579.

Таким чином, засуджені та ув'язнені установи піддаються щоденному

ризика для життя та здоров'я, залишаючись незахищеними, відповідно, у гуртожитках та режимних корпусах під час повітряної тривоги, обумовленої актами військової агресії проти України.

30. В установі порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 (далі – Правила пожежної безпеки в Україні), що може привести до ураження електричним струмом засуджених або ув'язнених, персоналу установи та становить загрозу для їх життя і здоров'я, а також може призвести до виникнення пожеж або задимлень в установі.

У відповідності до вимог пункту 2 розділу III Правил пожежної безпеки в Україні в установі дерев'яні елементи горючих покриттів (крокви, лати) будівель повинні оброблятися засобами вогнезахисту, які забезпечують відповідну вогнезахисну ефективність. Не менше одного разу на рік комісією установи має здійснюватися перевірка стану вогнезахисного покриття (просочення), за результатами якої складається акт перевірки технічного стану вогнезахисного покриття (просочення).

В ході спілкування з працівниками установи встановлено, що у порушення вимог Правил пожежної безпеки в Україні робота у цьому напрямку не проводилася протягом щонайменше останніх 10-ти років.

Крім того, відповідальна за утримання вогнезахисного покриття особа наказом керівника установи не призначена.

31. У порушення вимог підпункту 3.11 пункту 3 розділу V Правил пожежної безпеки в Україні пожежні щити в установі належним чином не укомплектовані (відсутні в достатній кількості: вогнегасники, ящик із піском, гаки та сокири тощо) (фото 20).

32. У порушення вимог Додатку 7 Положення про організацію лазне-прального обслуговування у корпусному відділенні № 6 установи відсутня визначена службова документація, зокрема, «Книга обліку видачі мила, миття в лазні та заміни білизни». У корпусному відділенні № 5 зазначена книга внаслідок відсутності належного контролю за діяльністю ЛПК з боку адміністрації установи протягом 2023-2024 років ведеться з порушеннями вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування, зокрема, у відповідних графах цієї книги підписи осіб, які отримали (видали) мило, відсутні.

Вищевикладене може сприяти зловживанням з боку адміністрації установи при використанні та списанні мюючих засобів, а реальне незабезпечення милом призводитиме до порушення гігієнічних норм та розвитку захворювань.

Порушення права на професійну правничу допомогу (стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 59 Конституції України).

33. Під час конфіденційного спілкування із засудженими до довічного позбавлення волі встановлено, що деякі із них не отримують правничої допомоги від Південного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої

відсутні.

36. У порушення вимог пункту 3.11 розділу III Положення про організацію лазне-прального обслуговування у місці (куточку) фельдшера медичної частини (фельдшерського пункту) ЛПК установи відповідна аптечка (сумка) для надання медичної допомоги засудженим у повному обсязі не укомплектована (відсутні: борний вазелін, пінцет, набір шин тощо), що не дозволить фельдшеру, у разі потреби, надати своєчасну та якісну медичну допомогу особам, які її потребують.

37. Наявні в установі спецзасоби (захисні шоломи та бронежилети) належним чином не пронумеровані, і у випадку застосування фізичної сили працівником, який використовує зазначені спецзасоби, ідентифікувати його буде неможливо.

38. За результатами опрацювання спеціальної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання в 2023 році», Міністерством юстиції України поінформовано Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, серед іншого, про те, що приміщення в підпорядкованих установах забезпечені меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення у відповідності до вимог Норм забезпечення, а забезпечення засуджених речовим майном здійснюється у відповідності до вимог Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна. У той же час, як свідчить вищезазначене, ця інформація не відповідає дійсності.

Також, за результатами відвідування установи не знайшла свого підтвердження інформація Міністерства юстиції України щодо забезпечення належної організації лазне-прального обслуговування засуджених та ув'язнених у відповідності до вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування.

Крім того, у вищезазначеній відповіді Міністерством юстиції України зазначено, що в підпорядкованих установах право засуджених на працю та захист від експлуатації забезпечується у відповідності до вимог чинного законодавства. Проте, як свідчить вищевикладена у звіті інформація, це твердження також не відповідає дійсності.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Міністерству юстиції України:

Розробити нормативно-правові акти щодо заборони використання поіменних карт з наданням інформації короткого опису кримінальних правопорушень у засуджених до довічного позбавлення волі.

2. Державній установі «Миколаївський слідчий ізолятор»:

1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи та розробити відповідний план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому.

2. Розглянути питання загального некомплекту персоналу в установі, визначити причини і умови його наявності та вжити заходів щодо комплектування вакантних посад.

3. Обладнання та використання системи відеоспостереження в установі привести у відповідність до вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю.

4. Забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного засудженого (ув'язненого) згідно вимог національного законодавства та практики Європейського суду з прав людини.

5. Вжити заходів щодо роздільного тримання різних категорій засуджених та осіб, узятих під варту, у відповідності до вимог національного законодавства.

6. Вжити заходів щодо створення належних умов для реалізації права засуджених (ув'язнених) на приватність та особистий простір.

7. Дотримуватися вимог трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працівників із числа засуджених.

8. Розмістити відсутню у гуртожитку для засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування установи, відповідну наочну інформацію.

9. Вжити заходів щодо усунення виявлених порушень в частині забезпечення засудженим та ув'язненим можливості регулярно одержувати інформацію про суспільні події по радіо.

10. Вжити заходів щодо усунення виявлених порушень в частині організації дозвілля ув'язнених та засуджених.

11. Вжити заходів щодо відновлення права утримуваних осіб на листування.

12. Забезпечити постійний доступ засуджених та ув'язнених до чистої питної води у відповідності до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів.

13. У прогулянкових двориках №№ 1-5 режимного корпусу № 4 обладнати укриття від атмосферних опадів.

14. Встановити постійний контроль за порядком видачі продуктів харчування ув'язненим та засудженим, які відправляються за межі СІЗО для участі в кримінальному провадженні. Забезпечити ведення в установі «Журналу обліку продуктів харчування, що видаються ув'язненим і засудженим перед відправленням за межі СІЗО».

15. Обладнання приміщень та діяльність ЛПК установи привести у відповідність до вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування.

16. Невідкладно забезпечити засуджених (ув'язнених) в установі у повному обов'язі одягом та взуттям за сезоном.

17. Привести забезпечення засуджених (ув'язнених) у відповідність до вимог Норм забезпечення та Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна.

18. Привести у відповідність до вимог чинного законодавства та

міжнародних стандартів умови тримання засуджених та ув'язнених у камерних приміщеннях установи.

19. Вжити заходів щодо припинення та недопущення у подальшому порушень температурного режиму в камерних приміщеннях установи.

20. Забезпечити роздільне тримання ув'язнених-курців від некурящих осіб з метою захисту здоров'я засуджених та осіб, узятих під варту, від шкідливих наслідків пасивного паління.

21. Забезпечити належний рівень природного і штучного освітлення у камерних приміщеннях установи.

22. Обладнання та використання сигналізаційної системи виклику в установі привести у відповідність до вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю.

23. Вжити заходів щодо обладнання у відповідності до вимог чинного законодавства укриття в установі.

24. Вжити заходів щодо усунення та недопущення у подальшому виявлених в установі порушень вимог Правил пожежної безпеки в Україні.

25. Поновити контроль за обліком видачі мила, миттям в лазні та заміною білизни в приміщеннях ЛПК та інших приміщеннях установи.

26. Усунути виявлені порушення правил гігієни і санітарії під час приймання передач, а також під час залучення до роботи засуджених на відповідних об'єктах установи.

27. Вжити заходів щодо невідкладного укомплектування аптечки (сумки) для надання медичної допомоги в ЛПК установи.

28. Нанести маркування на наявні в установі спецзасоби (захисні шоломи та бронежилети).

29. Забезпечити засуджених до довічного позбавлення волі різними видами діяльності поза межами їх камер.

30. Налагодити взаємодію з Південним міжрегіональним центром з надання безоплатної правничої допомоги щодо покращення роботи з надання правової допомоги засудженим.

31. Під час щоденних інструктажів чергової зміни увагу працівників установи звертати на гуманне ставлення до засуджених та ув'язнених.

3. Південному міжрегіональному центру з надання безоплатної правничої допомоги:

Забезпечити надання безоплатної правничої допомоги засудженому [REDACTED] та іншим засудженим до довічного позбавлення волі, які утримуються в установі.

До звіту додаються: Фотознімки на 7-ми арк. в 1 прим.

**Керівник групи НПМ
Головний спеціаліст відділу
інспектування об'єктів контролю
в правоохоронних, судових органах
та військових формувань**

Руслан ТИЩЕНКО

**Фотознімки до звіту
Фото 1**

Фото 2

Фото 3

Фото 4

Фото 5

Фото 6

Фото 7

Фото 8

Фото 9

Φοτο 10

Φοτο 11

Φοτο 12

Φοτο 13

Φοτο 14

Φοτο 15

Φοτο 16

Φοτο 17

Φοτο 18

Φοτο 19

Φοτο 20

